

Date: 5th October-2026

O'ZBEK GURUHLARIDA RUS TILINI O'QITISHDA KOMMUNIKATIV-METODIK YONDASHUVNING AHAMIYATI

Abdurashidova Nozima Abduraxmon qizi

E-mail: nozimaabdurashidova2000@gmail.com

Annotatsiya. Tezisdagi o'zbek guruhlarida rus tilini o'qitishda kommunikativ-metodik yondashuvning didaktik imkoniyatlari, nutq faoliyati turlarini rivojlantirish va grammatik materialni amaliy muloqot bilan bog'lash masalalari tahlil qilinadi. O'quvchilarning til tajribasini hisobga olish, topshiriqlarni bosqichma-bosqich tashkil etish, xatolar ustida ishlash va o'zlashtirish natijalarini baholash bo'yicha metodik tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: rus tili, o'qitish metodikasi, kommunikativ yondashuv, nutq kompetensiyasi, interfaol metodlar, grammatik ko'nikma, til interferensiyasi, teskari aloqa

KIRISH

Zamonaviy ta'limda til o'rgatishning asosiy maqsadlaridan biri o'quvchining o'rgangan til vositalaridan turli muloqot vaziyatlarida mustaqil foydalana olishiga erishishdir. Tilni bilish faqat grammatik qoidalarni eslab qolish yoki so'zlarning tarjimasini bilish bilan cheklanmaydi. O'quvchi o'z fikrini tushunarli ifodalashi, suhbatdoshini tinglab tushunishi, savol berishi, javob qaytarishi va nutq vaziyatiga mos ifoda vositalarini tanlay olishi kerak. Shu nuqtayi nazardan, rus tilini o'zbek guruhlarida o'qitishda kommunikativ yondashuv muhim metodik ahamiyatga ega.

Kommunikativ yondashuv til materialini real yoki shartli muloqot vaziyatlarida qo'llashga yo'naltiradi. A. N. Shchukin til o'qitish metodikasida maqsad, mazmun, metod va o'quv faoliyati o'rtasidagi bog'liqlikka e'tibor qaratadi [1]. Bu qarashdan kelib chiqib, darsda grammatik qoida yoki yangi leksik birlik o'rganilganda, uning qaysi nutqiy vazifani bajarishi ham ko'rsatilishi lozim.

Kommunikativ yondashuvning metodik asoslari

Kommunikativ-metodik yondashuv o'quvchini ta'lim jarayonining faol ishtirokchisi sifatida ko'radi. O'qituvchi bilimni tayyor shaklda yetkazish bilan cheklanmaydi, balki o'quvchilarga til birliklarini kuzatish, taqqoslash, sinab ko'rish va muloqotda qo'llash uchun sharoit yaratadi. Bunda tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalari bir-biridan ajratilgan holda emas, balki o'zaro aloqada rivojlantiriladi.

Masalan, o'quvchilar "Mening kun tartibim" mavzusida qisqa matn o'qishi, matn mazmuniga oid savollarga javob berishi, juftlikda suhbat tashkil qilishi va yakunda o'z kun tartibi haqida yozma bayon tuzishi mumkin. Bitta mavzu doirasida bir necha nutq faoliyati turining birlashtirilishi til materialining mazmunli kontekstda mustahkamlanishiga yordam beradi.

O'zbek guruhlarida rus tilini o'rgatishda o'quvchilarning ona tili tajribasini ham hisobga olish kerak. Rus va o'zbek tillari grammatik tuzilishida farqlar mavjud bo'lgani sababli ayrim shakllarni o'zlashtirishda qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Jumladan, rus tilidagi otlarning grammatik jinsi, kelishik shakllari, fe'l aspekti, predloglar va gapdagi so'z

Date: 5th October-2026

tartibi alohida metodik e'tibor talab qiladi. Biroq qiyinchiliklarni faqat ona tili ta'siri bilan izohlash to'g'ri emas: o'quvchining til darajasi, mashq miqdori, topshiriqning murakkabligi va o'rganish sharoiti ham natijaga ta'sir qiladi.

Dars jarayonida qo'llash mumkin bo'lgan metodik usullar

- Dialogik mashqlar. O'quvchilar kundalik hayotga oid mavzularda savol-javob tuzadilar. Tanishish, yo'l so'rash, xarid qilish yoki bo'sh vaqt haqida suhbatlashish jarayonida so'z va grammatik shakllarni maqsadli qo'llaydilar.

- Rolli o'yinlar. O'quvchilarga aniq rollar va muloqot vazifalari beriladi. Bu topshiriqlar tilni tabiiyroq vaziyatda qo'llash, suhbatni davom ettirish va kutilmagan savollarga javob berish imkonini yaratadi.

- Qiyosiy tahlil. Rus va o'zbek tillaridagi muayyan birliklar taqqoslanadi. O'qituvchi o'xshash va farqli jihatlarni aniq misollar bilan ko'rsatib, o'quvchilarga xatolar sababini anglashga yordam beradi.

- Kontekstual mashqlar. Yangi so'zlar va grammatik shakllar alohida yodlatilmay, gap, matn va muloqot vaziyatlari tarkibida mustahkamlanadi.

- Teskari aloqa va o'z-o'zini tuzatish. O'qituvchi xatoni ko'rsatish bilan birga, o'quvchini to'g'ri shaklni topishga yo'naltiradi. Xatolarni tahlil qilishda fikrning tushunarliqligi va muloqotning ravonligi ham e'tiborga olinadi.

Topshiriqlarni tashkil etish va natijalarni baholash

Kommunikativ yondashuv samarali bo'lishi uchun topshiriqlar oddiydan murakkabga qarab tashkil etilishi lozim. Dastlab o'quvchilarga tayanch so'zlar, namunaviy iboralar yoki qisqa dialog berilishi mumkin. Keyingi bosqichda tayanchlar kamaytiriladi va o'quvchilardan mustaqil suhbat yoki matn tuzish talab etiladi. Bunday ketma-ketlik o'quvchilarning til vositalaridan mustaqil foydalanishiga yordam beradi.

Baholashda faqat grammatik xatolar sonini hisoblash bilan cheklanmaslik kerak. O'quvchining topshiriq maqsadini bajargani, fikrining tushunarliqligi, mos leksik vositalarni tanlashi, suhbatni davom ettira olishi va o'z xatosini tuzatishga intilishi ham hisobga olinishi maqsadga muvofiq. Oldindan ma'lum mezonlar asosida berilgan teskari aloqa o'quvchiga qaysi ko'nikmasini rivojlantirish kerakligini tushunishga imkon beradi.

O'qituvchi dars yakunida qisqa refleksiya tashkil qilishi mumkin: o'quvchilar bugun nimalarni o'rganganini, qaysi topshiriq qiyin bo'lganini va qaysi ifodalarni keyingi darsda yana mashq qilish zarurligini aytadilar. Ushbu ma'lumotlar keyingi darsni rejalashtirishda ham qo'l keladi.

Xulosa

O'zbek guruhlarida rus tilini o'qitishda kommunikativ-metodik yondashuv nazariy bilimlarni amaliy nutq faoliyati bilan bog'lash imkonini beradi. Dialoglar, rolli o'yinlar, kontekstual mashqlar, qiyosiy tahlil va muntazam teskari aloqa o'quvchilarning muloqot ko'nikmalarini izchil rivojlantirishga xizmat qiladi. Metodik usullarni tanlashda o'quvchilarning til darajasi, ehtiyojlari va uchrayotgan xatolar xususiyatlarini hisobga olish zarur. Dars maqsadlari, topshiriqlar va baholash mezonlari o'zaro uyg'un bo'lgandagina kommunikativ faoliyat ta'lim natijasiga samarali ta'sir ko'rsatadi.

Date: 5th October-2026

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Щукин А. Н. Методика преподавания русского языка как иностранного. Москва: Высшая школа, 2008.
2. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва: ИКАР, 2009.
3. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики. Москва: Смысл, 2003.
4. Weinreich U. Languages in Contact: Findings and Problems. New York: Linguistic Circle of New York, 1953.
5. Anderson L. W., Krathwohl D. R. (Eds.). A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. New York: Longman, 2001.
6. Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. London: Routledge, 2009.
7. Bruner J. S. The Process of Education. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960.